

https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2006/11/39-45__no-6__vol-17__2006__UKR.pdf

5. Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т. 2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса. Київ : Парлам. вид-во, 2016. 704 с.

6. Шрам В., Сіберт Ф., Петерсон Т. Вільний ринок ідей. Незалежний культурологічний часопис «І». 2004. Число 32. С. 18–25. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/schramm.htm>.

7. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація : монографія. 2009. 288 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-615-0-6>

ПОЛІТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА: ЛІДЕРИ ТА ІНСТИТУТИ

Криволап Владислав Романович

*студент I курсу магістратури факультету психології,
політології та соціології*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Взаємозв'язок між соціальною структурою суспільства та політичним представництвом є очевидним. Адже, саме інтереси великих суспільних груп (спільнот, класів) мають представляти політичні лідери, інститути політичного представництва. В умовах демократичного політичного представництва соціальні групи формуються на основі самоорганізації. Авторитарні режими докладають чимало зусиль для штучного конструювання груп інтересів, обмеження самоорганізації громадян.

Погодимось: «дослідження соціальної структури суспільства включно із використанням класового підходу, визначення соціальних перспектив кожного із класів на основі самоорганізації є важливою складовою частиною теорії політичного представництва. Теорія самоорганізації пропонує альтернативу штучному конструюванню політичного представництва, дозволяє зробити наголос на реальних інтересах класів у відносинах із публічною владою» [1, с. 91].

У процесі розвитку політичного представництва визначальними стали декілька чинників. По-перше, становлення інститутів

політичного представництва – парламентів та політичних партій. По-друге, трансформації соціальної структури суспільства на різних історичних етапах – від традиційного суспільства до інформаційного (цифрового). Погодимось із Д. Нортон, Дж. Воллісом та Б. Вайнгестом у тому, що «Писемна історія людства починається разом із першою суспільною революцією – неолітичною, сільськогосподарською, міською, або першою економічною революцією, як її ще називають, – та появою перших великих осілих груп людей, яка припала на період 5–10 тисяч років тому. Друга суспільна революція – промислова, модерна, або друга економічна – почалася двісті років тому і триває до наших днів. У ній вирішальну роль також відіграли зміни в організації людських груп» [4, с. 21].

Також слід відзначити, що постсучасне суспільство організовується не за принципом ієрархії (як-от суспільства епохи модернізації), а за принципом різомі. Акцентуємо увагу на тому, що соціальна структура суспільства епохи постмодерну суттєво змінює систему політичного представництва, поєднуючи архаїчне лідерство та «нові племена» з новими технологіями мережі інтернет.

Солідаризуємось із думкою М. Мафессолі: «...коли ми кажемо про постмодернізм суспільний, то... йдеться про комуні, спільноти, які я ще називаю неоплеменами, що повертають собі пам'ять про те, хто вони такі, і власні традиції... Час, у якому ми нині живемо, – це синергія архаїчного та розвинених технологій, таке собі динамічне укорінення. Постмодерний соціальний лад можна описати такими термінами, як «громади», «комунікація», «етичність», на противагу моралізму... Тим інструментом, що творить сучасні племена, є інтернет. Адже в соціальних мережах люди об'єднуються за низкою показників. Водночас це зовсім не означає, що суспільство повертається до нового Середньовіччя... Яких форм це набуває? Візьмімо взаємодопомогу, яка є в інтернеті, щось на кшталт BlaBlaCar або інших ініціатив, коли люди разом винаймають житло, організуються задля спільної мети. Оце і є політика, якої можна торкнутися: брати разом з іншими участь у розвитку загального блага. Вертикалізована політика більше не діє. Сили набирає інша – низова й горизонтальна... Відбувається примноження та розростання кількості різних благодійних організацій... Тобто насамперед об'єднання близьких за духом, ідеями осіб. Коли казати про державні інституції, що опікуються медициною, освітою, профспілки, політичні партії, то вони припиняють працювати так, як це було передбачено в часи їхнього створення, тобто у XIX столітті. Оті маленькі асоціації взаємодопомоги набувають більшої ваги та обертів і потроху замінюють звичні нам інституції» [5].

У сучасних умовах найбільшу політичну активність проявляють групи, які належать до середнього класу, а традиційна «буржуазія» перетворюється на креативний клас.

Погодимося: «креативний клас – це чергова «маска» середнього класу на сучасному історичному етапі. Маска політично активних громадян, які за об'єктивними (рівень доходу, сфера зайнятості) та суб'єктивними (самоідентифікація) маркерами становлять окремий соціальний клас, політичні цінності та інтереси якого є протилежними щодо олігархії та найбідніших верств. Якщо середній клас під маскою креативного класу буде спроможний нарешті собі забезпечити повноцінне політичне представництво та сформувати більшість у парламенті, то це буде означати перемогу політичної та економічної демократії в Україні» [6, с. 104].

По-третє, одним із важливих чинників став феномен політичного лідерства, який використовував не стільки силу інститутів, скільки народний мандат довіри для політичного представництва інтересів груп та спільнот. Дилема вибору моделі політичного представництва між лідером («харизматичним» чи «раціональним») та інститутами присутня не лише у демократичних суспільствах. Вона характеризує авторитарні політичні режими. Демократизація, як процес переходу від авторитарних суспільств закритого типу до відкритих суспільств (К. Поппер), або «суспільств відкритого доступу» (Д. Норт) потребує балансу між лідерством та інституційним виміром політичного представництва. Зокрема, слід погодитись із Ю. Древалем у тому, що «Правові засади формування та діяльності нового у радянській історії представницького органу – Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР – були закладені конституантою 1936-1937 рр. Конституція СРСР від 5 грудня 1936 р. проголошувала перемогу соціалізму, а УРСР відтоді вважалася соціалістичною державою, де вся влада належить робітникам і селянам у вигляді Рад депутатів трудящих. Водночас скасовувалася система з'їздів і запроваджувався так званий «однорусний» орган народного представництва» [2, с. 3]. Ідеологічне та політичне протистояння суспільств відкритого та закритого типу після Другої світової війни дозволило визначити маркери (критерії) розрізнення демократичної та авторитарної моделей політичного представництва. Погодимося із наступними критеріями: «контроль суспільства/дослідження розвитку (бажання проконтролювати та направити історичний процес/використання наукових методів для прогнозування спадів та підйомів у різних сферах та варіантів реагування на зміни); авторитарний інтелектуалізм / свобода думки і слова; неконтрольований суверенітет / обмеження влади; етика сильного / мораль власної совісті (відповідальності за свої дії); жорсткий традиціоналізм / гнучкість щодо розвитку чи зміни традицій; утопічна інженерія /

соціальна інженерія (створення єдиного щастя / поетапне вирішення нагальних проблем); принцип безгрішності / принцип спроб і помилок (у втіленні державної політики)» [3, с. 103].

По-четверте, зміни у інформаційній сфері та просторі соціальних комунікацій, які призвели до переходу від моделі друкованих медіа до аудіовізуальної медіа-системи, а згодом – до панування мережевої організації інтернет-комунікацій. Технологічні новації, з одного боку, полегшують та покращують зворотній зв'язок між владою та громадянами, а з іншого боку – нівелюють роль інститутів політичного представництва, сприяючи становленню прямої демократії. Лідери думок (блогери, політичні лідери) за допомогою соціальних мереж звертаються за підтримкою безпосередньо до громадян, досить часто ігноруючи традиційні інститути політичного представництва.

Література:

1. Воробйов В. А. Політичне представництво із соціального хаосу: партії між олігархією та самоорганізацією. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. Вип. 33. С. 88–92. DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i33.1049>
2. Древаль Ю. Д. Радянська модель політичного представництва. *Державне будівництво*. 2012. № 2. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_3
3. Ніколенко Г. Концепція «відкритого» суспільства в сучасних суспільних теоріях. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2020. Випуск 30. С. 102–108. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/30_2020/16.pdf
4. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії. / пер. з англ. Т. Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
5. Трегуб Г. Мішель Маффесолі: «Різноманіття та коріння – два слова, що описують постмодернізм». *Український тиждень*. 22 грудня 2018 року. URL: <https://tyzhden.ua/mishel-maffesoliriznomanittia-ta-korinnia-dva-slova-shcho-opysuiut-postmodernizm/>
6. Яковлев Д. В. Креативний клас – феномен інформаційного суспільства. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру* : матер. III Всеукр. наук.-практич. конф., (22 березня 2024 р.). Львів – Торунь, 2024. С. 100–104. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-389-0-27>